

Διδαγμένο κείμενο
'Αριστοτέλους 'Ηθικά Νικομάχεια (Β6, 4-10)

Ἐν παντί δὴ συνεχεῖ καὶ διαιρετῶ ἔστι λαβεῖν τὸ μὲν πλεῖον τὸ δ' ἔλαττον τὸ δ' ἴσον, καὶ ταῦτα ἢ κατ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἢ πρὸς ἡμᾶς... Λέγω δὲ τοῦ μὲν πράγματος μέσον τὸ ἴσον ἀπέχον ἀφ' ἑκατέρου τῶν ἄκρων, ὅπερ ἔστιν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πᾶσιν, πρὸς ἡμᾶς δὲ ὃ μῆτε πλεονάζει μῆτε ἐλλείπει· τοῦτο δ' οὐχ ἓν, οὐδὲ ταῦτὸν πᾶσιν. Οἷον εἰ τὰ δέκα πολλὰ τὰ δὲ δύο ὀλίγα, τὰ ἕξ μέσα λαμβάνουσι κατὰ τὸ πρᾶγμα· ἴσω γὰρ ὑπερέχει τε καὶ ὑπερέχεται· τοῦτο δὲ μέσον ἔστι κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν ἀναλογίαν. Τὸ δὲ πρὸς ἡμᾶς οὐχ οὕτω ληπτέον· οὐ γὰρ εἴ τῳ δέκα μναῖ φαγεῖν πολὺ δύο δὲ ὀλίγον, ὁ ἀλείπτῃς ἕξ μνάς προστάξει· ἔστι γὰρ ἴσως καὶ τοῦτο πολὺ τῷ ληψομένῳ ἢ ὀλίγον· Μίλωνι μὲν γὰρ ὀλίγον, τῷ δὲ ἀρχομένῳ τῶν γυμνασίων πολὺ. Ὁμοίως ἐπὶ δρόμου καὶ πάλης. Οὕτω δὴ πᾶς ἐπιστήμων τὴν ὑπερβολὴν μὲν καὶ τὴν ἔλλειψιν φεύγει, τὸ δὲ μέσον ζητεῖ καὶ τοῦθ' αἰρεῖται, μέσον δὲ οὐ τὸ τοῦ πράγματος ἀλλὰ τὸ πρὸς ἡμᾶς.

Εἰ δὴ πᾶσα ἐπιστήμη οὕτω τὸ ἔργον εὖ ἐπιτελεῖ, πρὸς τὸ μέσον βλέπουσα καὶ εἰς τοῦτο ἄγουσα τὰ ἔργα (ὅθεν εἰώθα σιν ἐπιλέγειν τοῖς εὖ ἔχουσιν ἔργοις ὅτι οὐτ' ἀφελεῖν ἔστιν οὔτε προσθεῖναι, ὡς τῆς μὲν ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἐλλείψεως φθειρούσης τὸ εὖ, τῆς δὲ μεσότητος σφζούσης, οἱ δ' ἀγαθοὶ τεχνῖται, ὡς λέγομεν, πρὸς τοῦτο βλέποντες ἐργάζονται), ἢ δ' ἀρετὴ πάσης τέχνης ἀκριβεστέρα καὶ ἀμείνων ἔστιν ὥσπερ καὶ ἡ φύσις, τοῦ μέσου ἂν εἴη στοχαστικὴ. Λέγω δὲ τὴν ἠθικὴν· αὕτη γὰρ ἔστι περὶ πάθη καὶ πράξεις, ἐν δὲ τούτοις ἔστιν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις καὶ τὸ μέσον.

- A.** Από το κείμενο που σας δίνεται να μεταφράσετε στο τετράδιό σας το απόσπασμα: "Οὕτω δὴ πᾶς ἐπιστήμων ... καὶ ἔλλειψις καὶ τὸ μέσον".

Μονάδες 10

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΔΙΔΑΓΜΕΝΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ:

Ἔτσι κάθε ειδικός αποφεύγει την υπερβολή και την ἔλλειψη επιδιώκει το μέσον, και αυτό προτιμᾶ και μάλιστα το μέσο ὄχι σε σχέση με το ἴδιο το πρᾶγμα ἀλλὰ σε σχέση με μας (με μέτρο τον εαυτό μας: υποκειμενικά κριτήρια).

Εάν κάθε επιστήμη με αυτόν τον τρόπο εκπληρώνει σωστά το ἔργο της, αποβλέποντας στο μέσο και προς αὐτό κατευθύνονται τα ἔργα της (γι' αὐτὸ συνηθίζουν να λένε για τα ἔργα που εἶναι ἄρτια ὅτι δεν εἶναι δυνατό να αφαιρεθεῖ ἢ να προστεθεῖ τίποτα, με τὴ σκέψη ὅτι ἡ υπερβολὴ καὶ ἡ ἔλλειψη φθείρει τὴν τελειότητα ἐνῶ ἡ μεσότητᾳ τὴ διασφαλίζει, καὶ οἱ ἀξιοὶ τεχνίτες, ὅπως λέμε, ἐργάζονται ἀποβλέποντας σε αὐτό) καὶ ἡ Ἀρετὴ ἀπὸ κάθε τέχνη εἶναι ἀκριβέστερη καὶ ἀνώτερη ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἡ φύσις θὰ ἔχει γιὰ στόχο τῆς τὸ μέσο. Λέω βέβαια τὴν ἠθικὴ ἀρετὴ γιὰ αὐτὴ σχετίζεται με τὴς συναισθηματικὴς διαθέσεις καὶ τὴς πράξεις καὶ σ' αὐτὴς ὑπάρχει ἡ ὑπερβολὴ καὶ ἡ ἔλλειψη καὶ τὸ μέσο.

B. Να γράψετε στο τετράδιό σας τις απαντήσεις των παρακάτω ερωτήσεων:

B1. "Ἐν παντὶ δὴ συνεχεῖ...οὐ τὸ τοῦ πράγματος ἀλλὰ τὸ πρὸς ἡμᾶς":

Με ποια κριτήρια είναι δυνατός, κατά το χωρίο αυτό, ο καθορισμός του "μέσου" και ποια είναι τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της μεσότητας, ανάλογα με το κριτήριο καθορισμού της;

Μονάδες 15

B2. Τέχνη - ἀρετή - φύσις: Ποιο κοινό χαρακτηριστικό γνώρισμα διακρίνει ο Αριστοτέλης στις τρεις αυτές έννοιες, σε ποια από τις τρεις δίνει το προβάδισμα και γιατί, κατά τη γνώμη σας, της δίνει το προβάδισμα αυτό;

Μονάδες 15

B3. Ποια φιλοσοφική και συγγραφική δραστηριότητα ανέπτυξε ο Αριστοτέλης κατά την περίοδο στην οποία ανήκουν τα "Ἠθικὴ Νικομάχεια";

Μονάδες 10

B4. Να σχηματίσετε ένα ομόρριζο ουσιαστικό (απλό ή σύνθετο) της αρχαίας ελληνικής για καθέναν από τους παρακάτω ρηματικούς τύπους, χρησιμοποιώντας την παραγωγική κατάληξη που σας δίνεται:

λαβεῖν : -μα

ἄγουσα : -ή

εἰώθασιν : -ος

ἔχουσιν : -σις

φθειρούσης : -ά

Μονάδες 10

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

B1.

Η αριστοτελική φιλοσοφία χαρακτηρίζεται για τον τελολογικό της χαρακτήρα. Η λέξη «τέλος» λοιπόν αποτελεί την αρχή του αριστοτελικού μίτου. Ο άνθρωπος, ως έλλογο ον, έχοντας εξασφαλίσει την αυξητική και θεραπευτική του ανάπτυξη επιδιώκει την ευδαιμονία. Η ευδαιμονία όμως είναι το αποτέλεσμα της ισορροπίας, της ιεράρχησης των σκοπών, αφού «τέλος» σημαίνει σκοπός. Σε σχέση με την επιστήμη των μαθηματικών, το μέσον είναι αυτό που καθορίζεται με βάση την αριθμητική αναλογία. Έτσι αν τα δύο είναι λίγα και τα δέκα είναι πολλά τότε τα έξι είναι το μέσον. Σε αυτό το σημείο ο Αριστοτέλης αναφέρει το μεγάλο αθλητή Μίλωνα από τον Κρότωνα. Γι' αυτόν οι έξι μερίδες φαγητού είναι λίγες ενώ για κάποιον αρχάριο αθλητή είναι πάρα πολλές. Σε μια τέτοια περίπτωση οι διδασκαλίες της αριθμητικής δεν μπορούν να εξασφαλίσουν την ευδαιμονία, διότι δεν επιδιώκεται η μεσότητα, το «μέσον» του πράγματος αλλά «το προς ημάς», έτσι όπως καθορίζεται από τα υποκειμενικά κριτήρια του ατόμου. Το «μέσον» λοιπόν είναι η αρετή, η αποφυγή των δύο άκρων, της υπερβολής και της έλλειψης, που έχουν και τα δύο αρνητικό χαρακτήρα. Σε κάθε όμως περίπτωση ο ειδήμονας, ο γνώστης, ο ειδικός, «πας επιστήμων» «ζητεί» και «αίρειται»

δηλαδή προσπαθεί να πετύχει και επιλέγει. Τίποτα δεν είναι δεδομένο και επιβεβλημένο αφού των πρώτο λόγο έχει ελεύθερη ανθρώπινη βούληση.

B2.

Και οι τρεις έννοιες έχουν τη δυνατότητα δημιουργίας κάποιας μορφής: η τέχνη μορφοποιεί το υλικό της, η φύση δημιουργεί επίσης μορφές, η αρετή δίνει μορφή στην προσωπικότητα του ανθρώπου. Ο Αριστοτέλης συγκρίνει τις τρεις έννοιες μεταξύ τους: η αρετή είναι ανώτερη από την τέχνη, γιατί μορφοποιεί στην ουσία του τον άνθρωπο. Η φύση είναι ανώτερη από την τέχνη. Γι' αυτό η τέχνη μιμείται τη φύση. Εξάλλου ο σκοπός, «το τέλος» και το μη τυχαίο είναι, στην πραγματικότητα αυτά που κυριαρχούν στη φύση. Και, πάλι, ο σκοπός για τον οποίο έχει οριστεί να υπάρχει κάτι εκ φύσεως, είναι αυτό που λογαριάζεται απ' όλους ως το ωραίο. Κάθε φυσικό ον από τη στιγμή, που γεννιέται και αυξάνεται, κινείται και οδηγείται ανεξάρτητα από τη θέλησή του στο τέλος, την τελειότερη μορφή του ενώ τα έργα τέχνης ως δημιουργήματα του ανθρώπου μένουν αμετάβλητα. Αλλά και η αρετή είναι ανώτερη από την τέχνη γιατί είναι η τελειότητα της φύσεως, η τελειότητα της ψυχής.

Με αυτή τη συλλογιστική διαδικασία φαίνεται ότι ο φιλόσοφος δίνει το προβάδισμα στη φύση και στην αρετή, αφού η πρώτη επιζητεί «το τέλος» και η δεύτερη αποτελεί την ολοκλήρωση και την τελείωση της φύσης.

Σημείωση: Το σχολικό βιβλίο δεν προσδιορίζει με σαφήνεια στο συγκεκριμένο χωρίο το προβάδισμα σε μια μόνο από τις τρεις έννοιες. Εξάλλου η λέξη προβάδισμα δεν σημαίνει και ανωτερότητα. Βέβαια, στα «Πολιτικά» στη σύσταση της οργανωμένης πολιτείας χρονολογικά το προβάδισμα το έχει η φύση, αφού ο άνθρωπος είναι «φύσει» πολιτικό και κοινωνικό ον. Ποιοτικά όμως ανώτερη είναι η αρετή αφού είναι η ολοκλήρωση και η τελείωση της φύσης. Η συγκεκριμένη επισήμανση έχει προαιρετικό χαρακτήρα.

B3.

Σχολ. Βιβλίο: σελ. 145-147:

(από: Επιστροφή του Αριστοτέλη στην Αθήνα: Αρχίζει η τρίτη περίοδος της φιλοσοφικής του δραστηριότητας...) «*Ηθικά Νικομάχεια*».

B4.

λαβείν:	λήμμα
άγουσα:	αγωγή
ειώθασιν:	έθος
έχουσιν:	έξις
φθειρούσης:	φθορά

Γ. Αδίδακτο κείμενο **Ξενοφώντας Έλληνικά Α' (γ') 8 - 10**

Ἐκ τούτου δὲ Ἀλκιβιάδης μὲν ᾤχετο εἰς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ εἰς Χερρόνησον χρήματα πράξων οἱ δὲ λοιποὶ στρατηγοὶ συνεχώρησαν πρὸς Φαρνάβαζον ὑπὲρ Καλχηδόνος εἴκοσι τάλαντα δοῦναι Ἀθηναίοις Φαρνάβαζον καὶ ὡς βασιλέα πρέσβεις Ἀθηναίων ἀναγαγεῖν, καὶ ὄρκους ἔδωκαν καὶ ἔλαβον παρὰ Φαρναβάζου ὑποτελεῖν τὸν φόρον Καλχηδονίους Ἀθηναίοις ὅσον περ εἰώθεσαν καὶ τὰ ὀφειλόμενα χρήματα

ἀποδοῦναι, Ἀθηναίους δὲ μὴ πολεμεῖν Καλχηδόνιους, ἕως ἂν οἱ παρὰ βασιλέως πρέσβεις ἔλθωσιν. Ἀλκιβιάδης δὲ τοῖς ὄρκους οὐκ ἐτύγχανε παρών, ἀλλὰ περὶ Σηλυμβρίαν ἦν.

Γ1. Να μεταφράσετε στο τετράδιό σας το κείμενο.

Μονάδες 20

Γ2.α) *συνεχώρησαν, ἀποδοῦναι:* Να κλίνετε την προστακτική των ρηματικών αυτών τόπων στο χρόνο και τη φωνή που βρίσκονται.

Μονάδες 5

Γ2.β) *ἔλαβον:* Να κλίνετε στον ενικό αριθμό το αρσενικό γένος της μετοχής του ενεργητικού παρακειμένου.

Μονάδες 5

Γ3.α) Να χαρακτηρίσετε συντακτικώς τις μετοχές:
πράξων, παρών.

Μονάδες 5

Γ3.β) Να γράψετε την υπόθεση και την απόδοση του υποθετικού λόγου που λανθάνει στο κείμενο και να τον χαρακτηρίσετε.

Μονάδες 5

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΛΟΓΙΑΚΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ:

Και μετά απ' αυτό ο Αλκιβιάδης ἔφυγε προς τον Ελλήσποντο και στη Χερρόνησο για να εισπράξει χρήματα. Και οι υπόλοιποι στρατηγοί συμφώνησαν με το Φαρνάβαζο για λογαριασμό της Καλχηδόνας να δώσει ο Φαρνάβαζος είκοσι τάλαντα στους Αθηναίους και να οδηγήσει προς το βασιλιά πρέσβεις των Αθηναίων, και ἔδωσαν και πήραν ὄρκους από το Φαρνάβαζο να πληρώσουν οι Καλχηδόνιοι το φόρο στους Αθηναίους, όσο ακριβώς συνήθιζαν να επιστρέφουν και τα οφειλόμενα χρήματα, και οι Αθηναίοι να μη πολεμούν ενάντια στους Καλχηδόνιους, μέχρι να ἔλθουν πρέσβεις από το βασιλιά. Ο Αλκιβιάδης όμως τύχαινε να μη είναι παρών στους ὄρκους ἀλλὰ ἦταν κοντά στη Σηλυμβρία.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Γ 2α.

συγχώρησον	ἀπόδος
συγχωρησάτω	αποδότω
-	-
συγχωρήσατε	ἀπόδοτε
συγχωρησάντων	αποδόντων
ἢ συγχωρησάτωσαν	ἢ αποδότωσαν

Γ 2β.

ο	ειληφώς
του	ειληφότος
τω	ειληφότι

τόν ειληφότα
ω ειληφώς

Γ 3α.

Πράξων: επιρρηματική τελική μετοχή, συνημμένη στο υποκείμενο ρήματος «Αλκιβιάδης».

Παρών: κατηγορηματική μετοχή από το ρήμα «ουκ ετύγχανε», που αναφέρεται στο υποκείμενο του ρήματος «Αλκιβιάδης».

Γ 3β.

Υπόθεση: έως αν οι παρά βασιλέως πρέσβεις έλθωσιν.

Απόδοση: μη πολεμείν.

Ο υποθετικός λόγος δηλώνει το προσδοκώμενο.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ
ΜΕΤΑΒΑΣΗ